

Красицька Лариса Василівна

доктор юридичних наук, професор,

провідний науковий співробітник відділу забезпечення інтеграції академічної

та університетської правової науки та розвитку

юридичної освіти Київського регіонального центру НАПрН України

ORCID: 0000-0002-9187-4445

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИБОРІВ КЕРІВНИКА НАУКОВОЇ УСТАНОВИ: СТАН, НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Наукова робота присвячена дослідженню питання щодо стану та напрямів удосконалення правового регулювання виборів керівника наукової установи. Автором проаналізовано чинне законодавство України, проєкт закону «Про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо виборів керівника наукової установи» та зроблено пропозиції щодо удосконалення порядку проведення виборів керівника наукової установи. Зокрема проаналізовано коло осіб, які мають право приймати участь у виборах керівника наукової установи, вимоги до кандидатів на посаду керівника наукової установи.

Ключові слова: наукова установа, керівник, вибори.

Krasytska Larysa

Doctor in Law, Professor,

leading researcher of the Department for Integration

of Academic and University Legal Science and Development of Legal Education

of Kyiv Regional Center of the NALS of Ukraine

ORCID: 0000-0002-9187-4445

LEGAL REGULATION FOR ELECTING A MANAGER OF THE SCIENTIFIC INSTITUTION: STATE OF AFFAIRS, AREAS FOR IMPROVEMENT

The scientific paper is focused on studying the issue on the state of affairs and areas for improving the legal regulation for electing a manager of the scientific institution. The author has analyzed the current legislation of Ukraine, the draft law “On Amending the Law of Ukraine” “On Scientific and Scientific-Technical Activities” in regard to electing a manager of the scientific institution” and has made suggestions to improve the procedure for electing a manager of the scientific institution. In particular, the author has analyzed the range of persons who have the right to participate in the elections of the manager of the scientific institution, the requirements for candidates for the position of the manager of the scientific institution.

Key words: research institution, a manager, elections.

Напередодні виборів керівників наукової установи досить часто виникають певні скандальні ситуації, які обговорюються в засобах масової інформації, вносяться зміни до установчих документів щодо порядку проведення виборів тощо. Все це сприяло тому, що в 2020, 2021 роках до Закону України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність» [1] було внесено зміни щодо виборів керівника наукової установи, проте ці зміни не усунули всіх проблемних питань, пов’язаних з виборами керівника наукової установи.

Порядок проведення виборів керівника наукової установи врегульовано ст. 9 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Зокрема абз. 1-2 ч. 3 ст. 9 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» передбачають, що кандидат на посаду керівника державної наукової установи має вільно володіти державною мовою, мати науковий ступінь доктора наук або доктора філософії і стаж роботи на посадах наукових працівників та (або) науково-педагогічних працівників не менш як 10 років. Власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган може (можуть) установити додаткові кваліфікаційні та інші вимоги до кандидата на посаду керівника державної наукової установи, що випливають із специфіки діяльності цієї установи. Одна і та сама особа не може бути керівником відповідної державної наукової установи більш як два строки [1].

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 998 «Деякі питання обрання та призначення керівника державної наукової установи» було затверджено Методичні рекомендації щодо особливостей обрання керівника державної наукової установи, Типову форму контракту з керівником державної наукової установи [2].

Народним депутатом України І. Р. Совсун та іншими народними депутатами України подано проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо виборів керівника наукової установи (реєстр. № 6236 від 01.11.2021 р.) (далі – законопроєкт), яким пропонується обмежити коло осіб, які мають право голосу на відповідних виборах, передбачити обов'язкове оприлюднення списків виборців, проведення дебатів між кандидатами, включення представників кандидатів до складу організаційного комітету та виборчої комісії тощо. Як наслідок – пропонується передбачити механізми для реального здійснення основоположних принципів виборів, зокрема прозорості та демократичності [3].

Варто підтримати розробників законопроєкту щодо виборів керівника наукової установи в тому, що претенденти на посаду керівника державної наукової установи розглядаються на зборах наукових працівників, аспірантів, ад'юнктів, докторантів, які мають право голосу на відповідних виборах. Кожна особа, яка має право голосу на відповідних виборах, може голосувати лише за одну кандидатуру або не підтримувати жодної з кандидатур [3]. Натомість за чинним законодавством претенденти на посаду керівника державної наукової установи розглядаються на зборах колективу наукових працівників цієї установи (абз. 3 ч. 4 ст. 9 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність») [1].

Так само слушною є пропозиція, що власник (власники) або уповноважений ним (ними) орган призначає (призначають) на посаду керівника державної наукової установи, яка повністю або частково фінансується за рахунок коштів державного бюджету, кандидатуру, яка набрала більш як 50% голосів присутніх на зборах осіб, які мають право голосу на відповідних виборах [3] (за чинним законодавством призначають ту кандидатуру, яка набрала більш як дві

третини голосів наукових працівників, присутніх на зборах колективу наукових працівників цієї державної наукової установи).

У законопроекті щодо виборів керівника наукової установи пропонується «обмежити коло осіб, які мають право голосу на відповідних виборах, передбачивши, що керівник державної наукової установи обирається на зборах науковими працівниками, які перебувають у трудових відносинах з цією установою не менше 6 місяців і для яких ця наукова установа є основним місцем роботи, та особами, що навчаються в аспірантурі, ад'юнктурі чи докторантурі цієї наукової установи за денною (очною) формою навчання» (пропозиції пункту 2 законопроекту до ч. 2 ст. 9 Закону) [3]. Аналогічні положення викладено й щодо процедури звільнення з посади керівника наукової установи (пропозиції пункту 12 законопроекту).

Вбачається, що положення «які перебувають у трудових відносинах з цією установою не менше 6 місяців і» потребують виключення з законопроекту як такі, що обмежують трудові права працівників, з огляду на те, що стаття 24 Конституції України від 28 червня 1996 р. проголошує, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [4]. Крім того, згідно зі ст. 2-1 Кодексу законів про працю України забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, а право брати участь в обранні керівника наукової установи шляхом виборів належить до прав працівника, який перебуває з науковою установою в трудових відносинах і працює на умовах трудового договору, незалежно від того періоду часу, скільки він перебуває з науковою установою в трудових відносинах [5]. Аналогічні положення «які перебувають у трудових відносинах з цією установою не менше 6 місяців і» потребують виключення із законопроекту як такі, що обмежують трудові права працівників, й щодо процедури звільнення з посади керівника наукової установи (пропозиції пункту 12 законопроекту до ч. 5 ст. 9 Закону).

У законопроекті щодо виборів керівника наукової установи пропонується абз. 3 ч. 4 ст. 9 Закону викласти в редакції: «Первинна профспілкова організація працівників висуває не менше ніж одного претендента для участі в конкурсі» (пункт 5 законопроекту) [3].

Вбачається, що зазначені положення потребують виключення із законопроекту, враховуючи те, що за трудовим законодавством України створення профспілок в установах не є обов'язковим, зокрема в ч. 1 ст. 12 Кодексу законів про працю України зазначається, що колективний договір укладається між власником або уповноваженим ним органом (особою), з однієї сторони, і первинною профспілковою організацією, які діють відповідно до своїх статутів, а у разі їх відсутності - представниками, вільно обраними на загальних зборах найманих працівників або уповноважених ними органів, з другої сторони. Статтею 2-1 Кодексу законів про працю України забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від членства у професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян [5].

Крім того, в науковій установі може бути створено кілька первинних профспілкових організацій, що дозволяється ч. 2 ст. 12 Кодексу законів про працю України [5], тому зобов'язання первинної профспілкової організації висувати не менше ніж одного претендента для участі в конкурсі є порушенням трудових прав працівників і вимог трудового законодавства України.

Таким чином, порядок проведення виборів керівника наукової установи, врегульований статтею 9 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», потребує удосконалення, проте положення проекту Закону про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо виборів керівника наукової установи (реєстр. № 6236 від 01.11.2021 р.) в деякій частині суперечать вимогам чинного законодавства України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 11.02.2022).
2. Деякі питання обрання та призначення керівника державної наукової установи : постанова Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2016-%D0%BF#n10> (дата звернення: 11.02.2022).
3. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо виборів керівника наукової установи (реєстр. № 6236 від 01.11.2021 р.). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/28131> (дата звернення: 11.02.2022).
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text5> (дата звернення: 11.02.2022).
5. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 11.02.2022).

REFERENCES

1. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist : Zakon Ukrainy vid 26 lystopada 2015 r. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> [in Ukrainian].
2. Deiaki pytannia obrannia ta pryznachennia kerivnyka derzhavnoi naukovoї ustanovy : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 hrudnia 2016 r. № 998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2016-%D0%BF#n10> [in Ukrainian].
3. Proiekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist» shchodo vyboriv kerivnyka naukovoї ustanovy (reiestr. № 6236 vid 01.11.2021 r.). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/28131> [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text5> [in Ukrainian].
5. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy vid 10 hrudnia 1971 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> [in Ukrainian].